

הישיבה השמונים וארבע

ביום ו' בניסן תשכ"ח בשעות 10-12.30 בצהריים בבית האקדמיה בירושלים.

הנוכחים: החברים האדונים אברמסון, בן-חיים, בן-נון, בנעט, ברגרין, מלמד, מירסקי, סדן, רבין, ריבלין, שירמן, שלי.
 החברים היועצים האדונים אירמאי, מורג, מיקם, בן-שמאי, קרוא, קדרי, רצהבי, שבטיאל.
 המנהל האמרכלי הא' בן-מנחם.
 חברי המזכירות: הגברות בהט, קלאר ורייך והאדונים איתן, בנדויד, מדן, מירקין, נצר, סיוון.
 הצטדקו על היעדרם האדונים בורלא, ייבין, גרינברג, מלצר.
 האדונים בלאו, פולוצקי, קוטשר, דותן ורוזנטל בחו"ל.

- סדר היום: א. הודעה על פרישת הא' י' אפרת
 ב. אישור מונחי הימאות
 ג. כללים בנטיית השם: ג. החולם.

א. הא' בן-חיים: לפני חדשים אחדים שלח הא' אפרת, חבר-יועץ באקדמיה, מכתב אל האקדמיה וזו לשונו:

"מפאת גילי ולרגל המלאכה אשר לפני אני מוכרח לפנות את מקומי לטוב וצעיר ממני, ואני מבקש שתקבלו את התפטרותי בתור חבר-יועץ. תמיד אצטער על שלא זכיתי להעלות תרומתי לאקדמיה הנעלה, ומיטב ברכותי לעבודתכם הלאומית-החיונית".
 למכתב זה השיבותי בזו הלשון:

"בצער רב קראתי את מכתבך מיום י"א במרחשוון, ובו הודעתך על רצונך לפרוש מן החברות באקדמיה.
 לפי שעה איני יכול אלא לאשר קבלת מכתבך. מחובתי להביא את העניין לפני מנהלת האקדמיה".
 המנהלה דנה במכתב זה ולא ראתה אפשרות אלא לקבל את התפטרותו של פרופ' אפרת.

ב. הא' איתן: בישיבה הקודמת אישרה המליאה את המונחים שבפרקים י"ב וי"ג של המילון למונחי הימאות. אבל בקצת ערכים מפרקים אלו ביקשה הוועדה לשוב ולעיין, ועתה היא מבקשת מן המליאה אישור להצעותיה החדשות. אם אין ערעור, אני מציע לאשר את המונחים לפי הרשימה. ואלו המונחים: פְתִיל, קֶשֶׁר שְׁמוֹנָה, קֶשֶׁר שְׁמוֹנָה כָּפוּל, לוֹלֶאֶת שְׁמוֹנָה, מַעֲנַב שְׁמוֹנָה, עֲנַד פְּנוּם. אם כן, ישלם אישור הכרך הראשון של המילון ההולך ונדפס.

הא' בן-חיים: כל החומר נדון במליאה, אלא שנשארו כמה מונחים, שהוחזרו לעיון נוסף לוועדה. לאחר דיון הוועדה מביאה את המונחים האלה לאישור המליאה.

- בהצבעה אושרו המונחים הנ"ל ללא התנגדות.
 אחד נמנע מהצבעה.
 בזאת אושר הכרך הראשון של מונחי הימאות.

הא' מלמד: יש בְּאֵהָלִים.

הא' בן-חיים: בשם אֵהָל לא הוצעה הוועדה לנהוג לפי הכלל, כיוון שהשם נפוץ במקרא הרבה, אלא לעשותו יוצא מן הכלל.

הא' בן-גון: אין שום ספק, שעלינו לקיים את הניקוד אֵהָלִים. אבל, לפי דעתי, אסור לדחות את הניקוד השני, אֵהָלִים בחטף קמץ, שגם הוא נמצא במקרא, והוא מתבקש על פי הכלל הגדול שלנו. אין נראית לי שום סיבה לפסול את הניקוד הזה. אני מציע לנסח סעיף 3 ב): צורת הריבוי של אֵהָל – אֵהָלִים או אֵהָלִים.

הא' מלמד: מוטב להפוך את הסדר.

הא' בן-חיים: אפשר לומר: "כמו במקרא, ולא לפי הכלל של סעיף 3".

הא' בן-גון: הפירוש הזה מיותר.

הא' קדרי: צריך להוסיף את המתג, אֵהָלִים, כאשר כותבים "כמו במקרא".

הא' בן-חיים: הא' קדרי שלח לנו חומר בענייני ניסוח. לאחר הדיון אנו שולחים לחברים את החומר המוגמר. אין טעם לדון כאן בניסוחים השונים. החומר נתקבל, ויימסר לוועדה לשם ניסוח.

הא' מלמד: אני מציע: צורת הריבוי של אֵהָל – אֵהָלִים או אֵהָלִים (כמו במקרא).

הא' ברגרין: הנטייה של אֵהָלִים, כפי שהוחלט עליה, באה במקרא במקומות רבים. מדקדקים אומרים, כי צורת בְּאֵהָלִים יוצאת מן הכלל. אנו משתדלים להכניס אחידות ולקבוע כללים לפי הרוב, ולמה לנו להכניס כאן גם את האפשרות השנייה, שאינה מצויה אלא בצירוף ב' השימוש?

הא' שלי: אם תתקבל ההצעה, שגם הצורה בחולם חסר תוכנס, יש להוסיף בסוגריים: "כך במקרא". כאשר רצינו להמליץ על צורה מסוימת, ורק לציין שבמקרא יש צורה אחרת, נהגנו לומר: "כך במקרא". משום כך אני מציע, שלא להשמיט זאת גם כאן.

הא' בן-גון: נימוקו של מר ברגרין הוא נכון בעיקרון, ולוואי, שנהגו לפי עיקרון זה בכל מקום, ולא ניתפס לתופעות יוצאות דופן שבמקרא ושמחוץ למקרא, כדי להכשיר מה שאינו ראוי להכשרה. אבל בנקודה זו היוצא מן הכלל שבמקרא הוא בקו של הכלל הגדול, והכלל הגדול מחזק את היוצא מן הכלל. עם זאת – ואין כאן להרחיב את הדיבור על כך – יש מקום לפירושים שונים לאותו חולם שבתבת אֵהָלִים. אולי יגלה אחד הפירושים, שאין כאן רצון לסטות מן הכלל ההוא של חטף הקמץ, אלא שיש כאן איוו מגמה נוספת או צדדית. לפיכך אין נראה לי לנהוג בכלל זה בדרך עקרונית דווקא כאן, ולפסול צורה שהיא מוצדקת.

הא' שירמן: אפשר, כמובן, לנהוג בשתי שיטות של ניקוד – בקמץ קטן ובחולם, אבל נראה לי שחשוב שתהיה כאן אחידות. לדרוש מהקהל שיכתוב אֵהָל, אֵהָלִים, אֵהָלִי, אֵהָלִיךָ, אֵהָלִי – פעם בחולם ופעם בקמץ קטן, לפי הכינויים השונים, זוהי גזירה, שהקהל לא יכול לעמוד בה. איני מדבר על ניקוד מדעי, אבל אני חושב שצריכה להיות שיטה אחידה גם בכינויים.

הא' בן-שמאי: יש טעם לקיים את ההבחנה של חטף פתח וחולם. יש אֵהָלִים בחטף פתח, והוא ריבוי של אֵהָל; ולשם הבחנה ברורה רצוי להבדיל; אֵהָל – אֵהָלִים; אֵהָל – אֵהָלִים.

הא' בן-חיים: יש הצעה של הוועדה לכתוב רק בדרך שצוינה כאן. יש הצעה אחרת לנהוג בשם אֶהֱל כמו בכל הסגוליים שבחולם שיש להם פ' גרונית. והיה בוועדה מי שטען, שאנו יכולים להיגמל מהניקוד שבמקרא.

לי נראית השאלה טכנית. בין שהניקוד הוא בחטף קמץ ובין שהוא בחולם - המבטא הוא o. הציבור צריך לדעת זאת. מבחינת המבטא לא נשתנה דבר.

הא' מלמד: צריך לדעת איך לנקד.

הא' בן-גון: הכתיב אינו שאלה טכנית.

הא' בן-חיים: לעניין המבטא אין שינוי. אני רואה שאין התנגדות להצעת הוועדה. המדובר הוא על ההוספה.

הא' מלמד: הצורה העיקרית צריכה להיות בחטף קמץ.

הא' בן-חיים: מי בעד קיום הצורה אֶהֱלים, כפי שכתוב כאן בהצעת הוועדה, בחולם? הצעת הוועדה נתקבלה בהימנעות שלושה וללא התנגדות.

הא' בן-חיים: מי בעד הוספת צורה שנייה, בחטף קמץ, אֶהֱלים?

הא' שירמן: לי נראה, שצריך להפוך את הסדר: להציע שהניקוד יהיה בחטף קמץ, ולהוסיף כי במקרא כתוב בחולם.

הא' בן-חיים: קודם נחליט על הוספת אפשרות שנייה, ואחר כך נחליט על הסדר. מי בעד קיום צורה נוספת בחטף קמץ?

הא' מיקם: הכלל הוא, שכותבים בחטף קמץ, ובסגוריים נוסף שבמקרא בא חולם.

הא' בן-חיים: אני מוכן להסכים רק להוספה, אבל לא לחלק השני של ההצעה. מי בעד הוספת האפשרות שאיננה במקרא - אֶהֱלים, בחטף קמץ?

בעד ההוספה הצביע הרוב

2	נגדה
---	------

3	נמנעו
---	-------

ההצעה לקיים גם אֶהֱלים בחטף קמץ - נתקבלה.

הא' בן-חיים: עכשיו עלינו להחליט על סדרן של הצורות.

הא' מלמד: אני מציע לכתוב "אֶהֱלים בחטף קמץ, או אֶהֱלים בחולם, כמו במקרא".

הא' בן-חיים: יש הצעה להעמיד את הכלל על חטף קמץ, ולהוסיף: "או בחולם כמו במקרא".

הא' שלי: לשון ההוספה: "במקרא אֶהֱלים (בחולם)".

הא' בן-חיים: יש שתי הצעות: הצעת הא' מלמד ואחרים להביא במקום ראשון את הצורה בחטף קמץ ולהוסיף אֶהֱלים כצורה שבבררה; ויש הצעה של הא' שלי - להזכיר, שצורה זו באה במקרא.

הא' שירמן: "כפי שנמצא גם כן במקרא..."

הא' בן-גון: יש הצעה שלישית – שלא להזכיר "כמו במקרא".

הא' מלמד: אני מצטרף להצעה.

הא' בן-חיים: יש הצעה של בררה, ויש הצעה להוסיף חטף קמץ ולהזכיר "כמו במקרא".

הא' מירסקי: שתי הצורות נמצאות במקרא.

הא' בן-גון: לכן הצעתי לבטל את המלים "כמו במקרא".

הא' בן-חיים: הצורה אֶהְלִים זו לא נמצאת במקרא. יש רק בְּאֶהְלִים. הוועדה כתבה "אֶהְלִים", ולפי ההצעה כאן אנו כותבים שהצורה אֶהְלִים תהיה העיקר (ובמקרא אֶהְלִים). פירוש הדבר, שאנו ממליצים להשתמש בצורה אֶהְלִים, ואין ממליצים על החולם.

הא' בן-גון: הואיל ואמרת בפירוש "אנו ממליצים", אני מבקש, שלא נאמר זאת. אני סבור, שאנו רשאים להמליץ על ניקוד זה ועל ביטול החולם.

הא' בן-חיים: יש שתי דעות: יש דעה של בררה, דעתו של מר בן-גון; ויש דעה שנייה של הא' שלי, שיש בה המלצה על צורה אחת (בחטף קמץ), אגב ציון הצורה השנייה.

הא' בנדויד: אם צריך להמליץ על אחת משתי הצורות, ראוי להמליץ על זו שבחולם. הניקוד שבמקרא בחולם אינו מקרה. המגמה היא למנוע חטף קמץ לפני גרונית קמוצה. צירוף כזה של שתי גרוניות הוא מקרה מיוחד. וגם בכלל, הדבר הרגיל הוא, שאין שמים חטף לפני גרונית. כגון בה"א של הפעיל – הַעִירוֹתִי כנגד הַקִּימוֹתִי, וכן בה"א השאלה שלפני גרונית: לפני גרונית במקום החטף באה תנועה מלאה. ופירוש הדבר, שהניקוד של אֶהְלִיךָ הפך את החטף קמץ לחולם בגלל ה"א. ("בְּאֶהְלִים" הוא יוצא מן הכלל מטעם מיוחד, בשל היידוע. וכן "קִדְשִׁים" כתוב בשני קמצים, אבל אם מוסיפים ה"א, "הַקִּדְשִׁים", האות נלחצת על-ידי ה"א הידיעה, והניקוד הוא בחטף קמץ.) מדוע נהפוך דבר יסודי, שנתקבל בניקוד הטברני, ונשים אותו בסוגריים? מוטב נחזיק בכלל הפונולוגי, שאם יש שתי תנועות שוות לשתי גרוניות – אין הראשונה בחטף, אלא בתנועה מלאה. בדבר הזה עלינו ללכת בעקבות הטברנים.

הא' בן-חיים: מה נעשה במלה אחרת? נכתוב חולם?

הא' בן-גון: נטיב לעשות, אם נימנע מהמלצה.

הא' מורג: לדעתי יש לקבוע, מתוך אנאלוגיה לצורות עֲמָרִים, חֲדָשִׁים, את הניקוד אֶהְלִים ולהעיר: במקרא אֶהְלִים.

הא' בן-חיים: יש שתי צורות או שני ניקודים – בררה ללא העדפה. הצעה זו אומרת: צורת הריבוי של אֶהְלִי היא אֶהְלִים (חטף קמץ) או אֶהְלִים (בחולם חסר), בררה בלי העדפה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה.

בעד בררה בין שתי הצורות בלי העדפה של אחת מהן הצביעו – 9

נגד 4

נמנעו 2

הא' ריבלין: ומה גורל ההצעה על ציון הכתוב במקרא?

הא' בן-חיים: עכשיו נוכל להצביע בעד ההצעה השנייה: "צורת הריבוי של אֶהְלִי היא אֶהְלִים בחטף קמץ (במקרא יש אֶהְלִים בחולם חסר)".

הא' איתן: הניסוח של הצעה הוא: "אָהָלִים (בחטף קמץ) וגם אָהָלִים (כבמקרא)".

הא' בן-חיים: לא הייתה הצעה כזו. הניסוח הסופי יהיה בוועדה. אנו יודעים שיש בררה בדרגה שווה.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה השנייה.

"הריבוי של אָהָל - אָהָלִים (חטף קמץ), ובמקרא יש אָהָלִים (בחולם חסר)".

בעד הצעה זו הצביעו	7
נגדה	4
נמנעו	5

הא' שבטיאל: במקרא יש נתעלסה בַּאֲהָלִים (משלי ז, יח).

הא' בן-חיים: אנו עוברים לס"ג.

הגב' בהט קוראת:

ג) לצורת הריבוי של קָדַשׁ וּשְׁרָשׁ הוצעו שלוש הצעות, והמליאה נדרשת לקבוע אחת מהן ככלל.

1. החולם משתנה לחטף קמץ: קָדַשִׁים, שְׁרָשִׁים (ניקוד אותיות השימוש ובכ"ל שלפניהם כניקודן לפני חטף קמץ שבגרוניות).
2. החולם משתנה לשווא: קְדָשִׁים, שְׁרָשִׁים.
3. החולם משתנה לקמץ, הנהגה כקמץ קטן: שְׁרָשִׁים, קְדָשִׁים.

הא' מלמד: הספרדים קוראים שְׁרָשִׁים וקְדָשִׁים בקמץ גדול.

הא' ריבלין: אני מציע לקבוע קְדָשִׁים בשווא. אנשים היו מתקשים בביטוי של ק או ש בשווא, ולכן אמרו קְדָשִׁים, שְׁרָשִׁים בקמץ קטן. אנו איננו מתקשים בביטוי, ולכן נאמר קְדָשִׁים, שְׁרָשִׁים, כדרך שאר שמות במשקל זה.

הא' בן-נון: משלוש ההצעות שלפנינו – השנייה, שבזכותה דיבר הא' ריבלין, איננה נראית לי כלל, על אף היותה הגיונית מאוד; אני חושב שהיא, פשוט, שכלתנית מדי. איננו יכולים להתעלם מכל המסורות ולקבוע שווא על פי שיקולים שכליים גרידא. הא' ריבלין נימק זאת הנמקה רגשית יותר, ואף על פי כן היא שכלתנית.

נותרו לשיקול שתי הצעות, הראשונה והשלישית. טבעית נוטה אני להצעה הראשונה – חטף קמץ – שיש בזה משום בהירות רבה. אלא שהתוספת בסוגריים האומרת "ניקוד אותיות השימוש ובכ"ל שלפניהם כניקודן לפני חטף קמץ שבגרוניות" תכביד מאוד על לשוננו. אנו חייבים לעמוד על ניקודן של אותיות בקמץ קטן לפני כל אות גרונית. כך אנו מקובלים מלשון המקרא. אבל אינני יודע, אם טוב יהיה ונבון יהיה, ואם מותר לנו, להרחיב את הכלל גם על האותיות האחרות. קשה לי להחליט לשנות את הכלל.

אני מציע שנקבל את ההצעה השלישית – ניקוד בקמץ קטן. כאן יהיה נכון להוסיף, איך נוהגים במסורת הספרדית בקריאת התורה; נשאיר את המסורת הזו במסגרתה. אך עם זאת קשה לי לפסול את הניקוד של קו"ף בשם "קדשים" בחטף קמץ מכול וכול. יש מקום להתיר גם ניקוד כזה. לפיכך אציע תוספת להצעה השלישית, האומרת, שיש מנקדים את הקמץ הקטן בחטף קמץ, ועל ידי זה תאפשר המסורת האחרת, בחטף קמץ, המצויה במקרא אחרי ה"א הידיעה.

הא' רצהבי: מלבד שלושת האפנים שפורטו בדרכי ניקוד "קדשים, שרשים" מצויה עוד דרך רביעית, בשורק, המקובלת במסורת הבבליית: קִדְּשִׁים, שִׁוְרְשִׁים (בצדה גם קְדָשִׁים). מכל ההצעות נוטה אני להצעה השלישית. זוהי צורה קלה ונוחה, ואין בה מן הזרות של ניקוד אות לא-גרונית בחטף קמץ. היא גם מצויה במקרא. אלמלא מסורת המקרא, הייתי נוטה לצורה השנייה התואמת את הכלל כולו (כלל ג, סעיף ד). אך הואיל ומסורת המקרא קודמת בלימודו של אדם לכל מסורת אחרת, והיא "שטפא דינקותא", שקשה לעקרה ולהזיזה ממקומה, בדיעבד מוטב להכריע את הכף לצדה.

הא' שבטיאל: אשר להצעה השנייה – קִדְּשִׁים, יש בקריאה זו טעם לפגם לפי שהיא קרובה ל-קִדְּשִׁים.

הא' קרוא: אני מציע לרון על כל מלה בפני עצמה. "קדשים" אי אפשר לנקד בשום אופן בשווא. אין מסורת לכך. אני מציע לנקד קִדְּשִׁים בחטף קמץ לפי כל המסורות. גם "שרשים" אי אפשר לנקד בשום אופן בשווא. זה מזכיר שְׁרָצִים. לעומת זאת "כתלים" יש לנקד בשווא, ו"תארים" – בחטף קמץ.

הא' שירמן: כדי להרגיע את פרופ' מלמד ומר שבטיאל אומר, שאם נכתוב קִדְּשִׁים, שְׁרָשִׁים בשני קמצים הרינו נוגעים רק בכתיב, ולא במבטא.

הא' מיקם: אני שמרן מטבעי, ולבי הולך אחרי כל אלה שאמרו, שאנו צריכים להביא בחשבון את כל המסורות. אני מקדים דברים אלה, מפני שרצוני לומר, כי אני בכל זאת בעד ההצעה השנייה, אף כי לבי – כאמור הולך אחרי המסורת וכל מנהגי ההגייה. מה היא הכוונה בשיבתנו כאן? אנו רוצים להנהיג אחידות! נודה, כי הנהגת אחידות על כורחה היא הסתלקות ממסורות מסוימות. אני שומע מפי הרבה חברים נכבדים – ואני מבין שלבם נוקפם על כך – "כיצד נוכל להסתלק ממה שהונהג ונתקבל במשך דורות?" אני רוצה לעודד את המהססים, שלא יהיו חוששים ללכת אחרי ההצעה השנייה, מפני שעניינו נשואות בעיקר אל אותם לומדים שבקהל הרחב, שאינם לא למדנים ולא אנשי מדע. הואיל ומגמה זו היא שצריכה להיות לגנד עניינו, אני מציע, שיהיה לנו העזו לומר על אף כל המסורות קִדְּשִׁים בשווא, כשם שמקובל לומר פִּתְּלִים – פִּתְּלִים בשווא. אני מדבר על כך מבחינת האחידות וההקלה על הציבור, המבקש לקלוט את צורות הלשון בלי הכבדה יתרה. ממה נפשך: או שאנו מרוחקים מן הקהל, או הכול ברור ואין צורך בוויכוח, או שאנו רוצים להקל על הקהל ולקבוע איוו אחידות בכללי הדקדוק, או נאוור עזו להיות עקיבים.

הא' בן-חיים: אני רוצה למסור משהו על עבודת הוועדה. בדרך כלל אנו מציעים את ההצעה על דעת כל הוועדה. במליאה אין מורגש, כמה ויכוחים ודיונים היו בוועדה. החברים משתדלים להביא הצעה, המתקבלת על דעת רוב החברים. כאן הוצעו שלוש הצעות. אוכיר לחברים, הסבורים כי להצעה השנייה אין אחיזה, כי יש צורה אחת בשווא. בניקוד הטברני יש פעם אחת גם צורה של קִדְּשִׁים בשווא (בקצת ספרים בנחמיה י, לד). שום דבר לא חודש כאן. הדעות היו חלוקות, איוו צורה טובה יותר.

אשר להצעה השלישית, היא מעלה את השאלה של המבטא. בכתיב שבניקוד רוב התלמידים לומדים, כי במבנה הברה זה בכל מקום הקמץ הוא a. היו שלוש הצעות, שכל אחת מהן יש לה שרשים במסורת. אם תתקבל ההצעה השלישית, יהיה צורך ללמד, שיש מקרה יוצא מן הכלל, שאף על פי שכותבים a, קוראים o. אין כאן משהו, שאין לו אחיזה בדקדוק.

הא' בן-שמאי: ההגייה העממית מסייעת לקריאת o. אין טעם לדחות את המסורת הזאת,

שהיא כנראה כוללת ביותר. אני יודע, שכל מה שקנינו נקנה בייסורים, גם מדינת ישראל נקנית בייסורים. הלומד את הלשון צריך לדעת, שיש יוצא מן הכלל.

הייתי מוכן לקבל את דעתו של הא' בן-נון, שגם ההצעה הראשונה וגם ההצעה השלישית כשרות, ושיש לדחות את ההצעה השנייה. בצדק העירות, שיש בתוספת שבסוגריים, המופיעה בהצעה הראשונה, קושי גדול. אני מציע לקבל את שתי הצורות, א', ג', ככשרות לעצמן, ובשימושן של האותיות ובכ"ל רק את הצורה השלישית כהוראה למעשה (וא' תהא כאן כשרה להלכה בלבד - אבל אין מורין כן!).

הא' ריבלין: ממש מהנימוקים של מר בן-שמאי אני בא לידי החלטה, שצריך לקבל את ההצעה השנייה. הרי האשכנזים אומרים קְדָשִׁים כמו פְּתָלִים וכמו אֲבָלִים וכמו אֲנָסִים. ואם נקבל קְדָשִׁים, יהי זה על משקל פְּתָל - פְּתָלִים.

הא' קראו: בשער הלועזי של משניות עם תרגום גרמני מדעי כתוב סדר Kodaschim.

הא' בנעט: אני סבור שצריך להתחשב בתינוקות של בית-רבן, ועל כן אין להכניס ללשון שלומדים בבית-הספר את צורות הריבוי קְדָשִׁים, שְׁרָשִׁים, בקמץ פשוט שייקרא a. אני חושב כי די לנו שאתו הסימן מציינ גם a וg, ואין לנו צורך שישמש הקמץ גם כחטף-קמץ בגלל שתי מלים אלה בלבד - זו לדעתי דרישה אכזרית, שאין לכפות אותה על התלמידים. אני מניח, שהרוב הגדול התחנך על ברכי המבטא שְׁרָשִׁים קְדָשִׁים, ואם משהו אומר קְדָשִׁים, הרי זו רשלנות. כיוון שאין לעבור בשתיקה על המסורת, אני מציע ללוות את ההחלטה שדיברתי בעדה בהערה, שבתנ"ך המלה כתובה בשני קמצים; ואין הכוונה, שיחקו הלומדים את הדרך הזאת. אם רוצים להכריע בעד קְדָשִׁים בשווא, על סמך מציאות צורה זו באילו כתבי-יד, צריך לזכור, שהצורה הזאת של שתי המלים אינה שגורה בפי המדברים; ואולם אפשר להתרגל לזה.

הא' בן-נון: החברים מגוימים בראייתם את הקשיים בהוראת הכללים. בבית-הספר היסודי לא ילמד הילד ביתר קלות לומר קְדָשִׁים מאשר לומר קְדָשִׁים - זה לא יוסיף הקלה לילד. מה שאנו מתוך סברה הגיונית חושבים להקל במקום אחד, הננו מכבידים פי כמה וכמה במקום אחר, כשאותו ילד, שנרגיל אותו ללמוד קְדָשִׁים בשווא, יתקל בקְדָשִׁים שבמקרא. או אנו מערפלים את הבנתו. מה קורה באותן צורות יפות בו"ו המהפכת - נִקָּם, וְנִמְתָּ? הואיל והצורות נשארו מקראיות בלבד, ויצאו מכלל שימוש יום-יומי, הרי הילד - גם בן התשע עשרה או בן העשרים החמש - משתבש בקריאת המלה. אנו מחטיאים בהקלות מדומות. כאשר הילד לומד, אין קושי גדול כל כך, שיתפוס את שלושת השמות האלה כיוצא מן הכלל - אֶהָלִים, קְדָשִׁים, שְׁרָשִׁים. יתר על כן, הילד לומד את הדברים בדרך מיכנית. והם יורדים אל תודעתו. הוא אינו מהרהר בהם בכלל. עד שהוא מגיע לאנאלוגיה בין פְּתָלִים ובין קְדָשִׁים, כבר מזמן הוא יודע זאת (או שאינו יודע כלום).

לי נראה - חזאת רציתי לומר, בניגוד לגישתו של הא' שירמן - שאסור לנו להתעלם מקביעת הגייתם של שמות. לא די לקבוע, שהמלה נכתבת בשני קמצים, ואתם עשו כטוב בעיניכם. לפני כן נקט הא' בן-חיים עמדה הפוכה...

הא' בן-חיים: על כך לא חיויתי דעה.

הא' בן-נון: ...שעלינו לקבוע קודם כול את עיקרון הגייה של מלה זו, ורק אחר כך נשקול כתיבתה, שהוא רואה כטכנית בלבד. גם זו קיצוניות שאיננה במקומה. לא נוכל לדבר על כתיב, שאין הגייה חד-משמעית בצדו, ולא הגייה, שאין כתיב מתאים בצדה; לא נוכל לתת דברינו לשיעורין.

לא אחזור על מה שאמרתי בהנמקותיי הראשונות, אבל אוסיף עליהן. אמרתי, שאני מציע את ההצעה השלישית משום הקושי הגדול שבניקוד האותיות בהצעה הראשונה, שאלמלא כן הייתי בוחר בראשונה, וביקשתי להוסיף "יש מנקדים בחטף", משום שהיבטים אנו לשמור על האפשרות הזאת משני טעמים. הטעם האחד – זה ניקוד, שנמצא במקרא. והטעם השני – יש בניקוד של חטף קמץ כדי להדריך גם בקריאתה ההגינית של קְדָשִׁים (הכתובה בקמץ פשוט) בקמץ קטן; נוח יותר להסביר תופעת הקמץ הקטן הפשוט, כוון, שהוא יוצא דופן, כאשר כנגוד יש חטף קמץ, ואותו חטף קמץ מצביע גם על הקרבה למשקל פְתָלִים. לפיכך אני נוטה לקבל את ההצעה השלישית, אם תהיה מתוקנת כפי שביקשתי; כך אנו נותנים בידי המורה את הכלים להסברת הדברים.

אני מציע את הניסוח הזה להצעה השלישית:

"החולם משתנה לקמץ, הנהגה כקמץ קטן: שְׁרָשִׁים, קְדָשִׁים, ויש מנקדים שְׁרָשִׁים, קְדָשִׁים בחטף קמץ".

הא' בן-חיים: מה דין ניקודן של אותיות ובכ"ל?

הא' בן-גון: אנו בדעה אחת לגבי השמירה על העיקרון של ניקוד ובכ"ל לפני חטף. אולם למעשה נהגנו, שבאותיות ובכ"ל לא נשתמש בניקוד השמות הנדונים בחטף קמץ, אלא בקמץ פשוט; הדבר יתקבל ממילא, ואין צורך לומר זאת במפורש, שכן כל האומר "בקדשים", יהגה ממילא שווא ואחריו ממילא קמץ פשוט, עפ"י הנטייה הטבעית. אך מי שירצה בחטף דווקא, ירשה, כמובן, לנקד ובכ"ל בקמץ קטן.

הא' ריבלין: שאלתי את פרופ' מלמד, איך קוראים הספרדים לסדר קדשים שבש"ס. שם הם אומרים קְדָשִׁים, ולכן כל הפלפול הזה יורד לטמיון.

הא' קדרי: יש כאן שתי צורות של השמות הסגוליים, שתי מסורות שונות: האחת היא המסורת העברית – בדרך התפתחותם של שמות אלה בעברית; והשנייה – הדרך הארמית. הדרך העברית גורסת החטפת התנועה הראשונה, והחטפה מסומנת בשווא, ויש סימוכין לכך בכמה מסורות. הדרך הארמית משתקפת בכתוב כגון "כותלים, אונסין, עוקצין", שהובא בהערה אחר כך. יש שגם קראו "כוֹתְלִים, תּוֹאֲרִים".

נחזור לעניין הראשון. הכלל לפי המסורת העברית צריך להיות ביסודו בשווא. הניקוד של חטף קמץ אינו אלא השתקפות מימושו של אותו שווא. שוואים עשויים היו להידמות לתנועה שבאה אחריהם. מאחר שלאחר השווא בא קמץ, אמרו על פי זה שהניקוד הוא בחטף קמץ. מותר להציע את ההצעה השנייה, שזה יכתב בשווא, ועל ידי כך תהיה אפשרות לנקד בחטף קמץ.

הא' בן-חיים: מה אתה אומר על אותיות ובכ"ל?

הא' קדרי: לפי הכללים: אם קְדָשִׁים – הרי בְּקְדָשִׁים; ואם קְדָשִׁים – הרי בְּקְדָשִׁים.

הא' מירסקי: מדמה אני, שהכוונה להביא אחדות בכללים. שתי המלים הללו, אלמלא הן שגורות כפי האנשים, והיינו צריכים לתת להן דפוסים עכשוו, הייתי אומר, מוטב שנקבע צורה אחת. אלא שהן מלים השגורות בדיבור, ויש להן דרך אחת או שתי דרכים של הגייה – קמץ או חטף קמץ – וכבר רגילים אנו בכגון זה. אשר לצורה שְׁרָשִׁים בשווא – צורה זו איננה שגורה כפי המדברים, ואם נחליט עליה, נמצאים אנו נותנים מלה חדשה כפי הקהל שלא לצורך, שנצטרך לעקור את המורש, וליתן במקומו דבר חדש. במקום שמלים שגורות כפי הבריות, אין חסרון האחדות מזיק.

אבל יש לעיין בשתי ההצעות האחרות: בקמץ ובחטף קמץ.

הא' בן-חיים: כיוון שמדובר על הרגלים, פתחתי דף אחד בספרא של ניקוד בבלי קדום העוסק גם ב"קדשים", כך כתוב שם הַקְדָּשִׁים, קְדָשִׁים, קְדוּשִׁים. אם כן, קיימת צורה זו.

הא' בן-נון: מה מימוש של השואל – זו השאלה.

הא' בן-חיים: כל הדרכים הן אפוא דרכים אפשריות. השאלה: מה טוב לנו? אם נאמר קְדָשִׁים בחטף קמץ, מתחייב הניקוד עם אותיות השימוש: בְּקְדָשִׁים. אם נאמר, שצורת קְדָשִׁים איננה קיימת אלא בלא אותיות השימוש, הרי זו הכבדה. כנגד בְּאֶהְלִים יש בפירוש ניקוד אֶהְלִים, והחטף בא רק אחר מלת יחס כאן. העלית צורה זאת לכלל (קְדָשִׁים) וכאן אתה מציע לומר בְּקְדָשִׁים? לפי הבנתי לא ייתכן להחליט כך. אם מחליטים על קְדָשִׁים, עלינו להתיר לומר בְּקְדָשִׁים.

אני ממליץ על ההצעה השלישית, בקמץ, משום שהיא פחותה בערבוביה שלה בניקוד שלנו. מוטב לומר, ששתי המלים האלה נכתבות בקמץ, הנהגה 0, מאשר לומר לקהל, שיש צורה של חטף קמץ, אבל היא איננה קיימת עם אותיות השימוש, או לחדש כלל בכל הנוגע לאותיות השימוש. רבים נוהגים לבטא מלים הכתובות "עונשין, אוכלין", הכתובות בו"ו אחר פה"פ, כאילו הן צורות בינוני, כלומר בעה"פ שוא: עוֹנְשִׁין, אוֹכְלִין. ייתכן מאוד, שהכתיב המלא גרם לטעות זו. מסורת עתיקה בניקוד נוהגת בהן ובשכמותן כדן הסגוליים, וכאילו פה"פ נקודה חטף קמץ – "עוֹנְשִׁין, אוֹכְלִין" – המבוטא בשורק. וכך נידמתה הצורה לצורה הארמית שבמשקל הסגוליים. אשר לשורק כנגד חולם, הרי זו מסורת בבליית עתיקה, כפי שהזכרתי.

הא' בן-נון: ההקבלה בין אֶהְלִים ובין קְדָשִׁים איננה שלמה. כאשר הצעתי להתיר אֶהְלִים, לא הצעתי כדי לתאם זאת אל הכלל, אלא מפני שהיוצא מן הכלל הזה מתחזק על ידי הכלל הגדול. כאן – המסיבות אחרות: הניקוד החרגי קְדָשִׁים עשוי להסביר את מהותו של הקמץ הפשוט (בלי החטף). הצורות בו"ו אינן אומרות כלום על ההגייה (בכך אני תומך במה שאמר פרופ' קדרי): אין יודעים, אם הכוונה לשוא נע או לחטף, לאיזה קיבוץ או לקמץ קטן. אין אפוא במסורת זו, שאין הגייה חד-משמעית בצדה, כדי להצדיק את קביעת ההגייה קְדָשִׁים, שְׂרָשִׁים.

עלינו לקבוע את ההגייה הנכונה, והיא 0, ששתי תמונות לה בכתב. משום מה לא ביקשתי לפרש, שעל התמונה בחטף קמץ לא נוסף את אותיות השימוש? משום שהדבר הזה יהיה תוצאה ממילא. החיים יוליכו אותנו בכיוון זה. איש לא יכפה על עצמו את הצורות האלה; לכן אין צורך לציין, שאינן רצויות. זו משמעות תשובתי השלילית על השאלה, ובכ"ל בקמץ קטן לפני חטף קמץ. כל מי שבא לנקד, וזכר גם את הכלל, שאין כותבים שוא לפני חטף, וממילא ינקד את הקו"ף בקמץ פשוט.

הא' בן-חיים: הוא יכול לנקד ובכ"ל בקמץ.

הא' בן-נון: תבוא עליו ברכה, אם יתעקש לנקד את הקו"ף בחטף קמץ; בהצעה שלי זה כלול. אבל אינני גורס את הצירוף הזה, כי אינני רוצה לכפות הכבדה כזאת על הדוברים, שהרי כל הכבדה יתרה עשויה להכשיל. על כן – אין דרך נוחה וטובה יותר, כדי לשמור על ההגייה, מן ההצעה השלישית, כשעמה התוספת שהצעתי.

קודם כול עלינו להצביע, אם לשמור על ההגייה 0, ואחר כך מן הדין לשאול, אם יהא הכתיב בקמץ פשוט או בחטף קמץ. לגבי זה אני מציע את שתי האפשרויות.

הא' בן-חיים: לא הועלתה הצעה רביעית, אלא נשארו אותן שלוש ההצעות. הא' רצהבי

אמר, שיש צורה של קִדְשִׁים, בשורק, אבל לא הביא זאת כהצעה. הועלתה הצעה, שנקדים הצבעה בעניין המבטא.

הא' שבטיאל: ההגייה תהיה לפי ההצעה הראשונה, והניקוד - לפי ההצעה השלישית.

הא' בן-חיים: אני מעמיד להצבעה את ההצעה הבאה: הריבוי של קִדְשִׁים הוא קִדְשִׁים, וההגייה בתנועת 0.

בעד הצעה זו הצביעו	12
נגדה	אין
נמנעו	5

הא' בן-חיים: מי בעד ההצעה הראשונה של הוועדה, האומרת, כי החולם משתנה לחטף קמץ - קִדְשִׁים, שְׁרָשִׁים (וניקוד אותיות השימוש שלפניהם כניקודן לפני חטף קמץ שבגרונות)?

הא' בן-נון: הדיון כאן חידש משהו. יש חברים, שיקבלו את ההצעה הראשונה, אבל לא ירצו להצביע, שזה יהיה כלל.

הא' בן-חיים: לחברי הוועדה יש זכות מלאה, שהצעתם טובא להצבעה כמו שהציעוה.

הא' שירמן: צריך להצביע על ההצעה יחד עם האמור בסוגריים?

הא' בן-חיים: אפשר להצביע בנפרד.

הא' בן-נון: זה לא ישנה.

הא' בן-חיים: אפשר להצביע על ההצעה, שהחולם משתנה לחטף קמץ, קִדְשִׁים - בחטף קמץ; שְׁרָשִׁים - בקמץ.

אני מציע שנצביע על קִדְשִׁים בחטף קמץ.

בעד קִדְשִׁים בחטף קמץ הצביעו	9
נגדה	4
נמנעו	6

אני מעמיד להצבעה את ההצעה, כי ניקוד אותיות השימוש יהיה כניקודן לפי הגרונות: קִדְשִׁים, בְּקִדְשִׁים.

הא' אירמאי: אין להצביע על הצעה, שאיננו יודעים מה היא האלטרנטיבה שלה, במקרה שיצביעו נגדה. כאשר מצביעים בעד הצעה - המצב ברור, אך כשמצביעים נגדה - צריכה להיות הצעה אחרת. כל עוד אין הצעה אחרת, אין אנו יכולים להכריע, מה עדיף.

הא' בן-חיים: הושמעה הצעה, שלא להשתמש בצורות אלה עם אותיות השימוש. יש חברים הסבורים שצריך לכתוב וקִדְשִׁים.

בעד ההצעה לכתוב וקִדְשִׁים הצביעו	6
נגדה	8
נמנעו	6

יש הצעה האומרת, כי בצורה שבחטף קמץ אין אותיות שימוש, ואם רוצים להשתמש באותיות השימוש צריך לכתוב וקִדְשִׁים - לפי ההצעה השלישית.

הא' איתן: תחילה עלינו להצביע על האפשרות השלישית עצמה.

הא' בן-חיים: אני מבקש להשהות את ההצבעה על חלק זה עד לאחר ההצבעה על ההצעה השלישית. נעבור להצבעה על ההצעה השנייה: קדשים בשווא.

הא' מלמד: תחילה יש להצביע על קמץ קטן, שהחולם משתנה לקמץ קטן. ואני רוצה להציע לכתוב בין סוגריים, שהספרדים הוגים אותו כקמץ גדול.

הא' בן-חיים: הצבענו נגד ההגייה בתנועת a.

הא' מלמד: אני מבקש רק לציין, שהספרדים הוגים כך.

הא' בן-חיים: הניסוח איננו עניין של המליאה. אני מעמיד להצבעה את ההצעה השלישית: "החולם משתנה לקמץ, הנהגה כקמץ קטן".

הא' בן-גון: כאפשרות יחידה?

הא' בן-חיים: 9 הצביעו בעד חטף קמץ.

הא' שירמן: אני חושב, ששתי הצורות כרוכות זו בזו.

הא' בן-חיים: מי בעד הצורה קדשים בקמץ?

בעד קדשים בקמץ הצביעו	11
נגדה	7
נמנע	1

הא' שירמן: הצבעתי בעד ההצעה השלישית כתוספת להצעה הראשונה.

הא' בן-חיים: מי בעד ההצעה השנייה: קדשים בשווא?

בעד קדשים בשווא הצביעו	5
נגדה	9
נמנעו	3

את שתי ההצעות, שבחטף קמץ ושבקמץ קטן, יש להביא לביורור אחרון.

בעד הצורה היחידה קדשים בקמץ הצביעו	5
בעד הצורה קדשים בחטף קמץ בלבד	0
בעד שתי הצורות	10

לגבי הצורה של חטף קמץ יש בעיה של ניקוד אותיות השימוש ובכ"ל.

הא' בן-גון: אני מציע שלא להצביע על כך בכלל, אלא לנהוג על פי כללי הלשון. אני סומך על דרכי החיים ועל הלימוד בבית-הספר, שממילא ירגילו לצרף את האותיות הנוספות לצורה של הקמץ הפשוט.

הא' מדין: הא' בן-גון אומר "על פי כללי הלשון" – אין כללי לשון לניקוד אותיות השימוש לפני חטף קמץ שבאותיות לא-גרוניות. לפניי שלוש דוגמאות מן התנ"ך, המנוקדות באפנים שונים. בדניאל מופיעה המלה קבל עם למ"ד השימוש בקמץ: לקבל. בירמיה "וַצַּעֲקוּ", הרי ו"ו בשורק, כאילו לא היה כאן חטף, אלא שווא סתם. ויש אפשרות שלישית – צָרִי בלי אותיות שימוש, הצד"י בחטף קמץ, ואילו אחרי ו"ו החיבור וצָרִי, הצד"י בשווא סתם. הרי שלכאורה הכול אפשר, ואין בידנו כלל.

הא' בן-חיים: נכון. אי אפשר לומר, שזה מובן מאליו. לאחר כל החלטה שתקבל, אתם יודעים, שהמוכרות תישאל מיד על המקרים המסופקים, ועליה להשיב. אי אפשר לומר, שלאקדמיה אין לכך תשובה.

הא' בן-גון: אי אפשר להיכנס לוויכוח ארוך על השאלה של מר מדן, כי היא מסובכת. חטף-קמץ אין דינו כדין חטף רגיל.

הא' מדן: הזכרתי חטף קמץ בכל שלוש הדוגמאות. ומהו הכלל? על כך יש להחליט, אם אנו מקיימים צורה תקינה בחטף קמץ.

הא' בן-גון: אינני רוצה, שיתקבל רושם, כאילו הוכח פה, שאמנם יש במקרא כל האפשרויות. זה לא כך. אם תישאל השאלה "מה האקדמיה ממליצה?" - אולי נאמר, שהאקדמיה ממליצה להשתמש באותיות השימוש רק בצירוף לקמץ פשוט. אבל אין אנו צריכים לפסול את הניקוד לְקָבֵל.

הא' בן-חיים: צָרִי-וּצְרִי; קָבֵל-לְקָבֵל; וּצְעָקִי. הרי שלושה כללים שונים. איזה הכשר?

הא' בן-גון: אנו יכולים להמליץ.

הא' בן-חיים: איננו עוסקים בהמלצה. משקבענו כלל, עלינו לומר, אם שלוש הדרכים כשרות, או אחת מהן, או דרך אחרת. הדברים מודגמים במלים אלה במקרא. הצעת הוועדה אומרת, שאם יש קְדָשִׁים - צריך לנקד לְקָדְשִׁים. מי בעד הניקוד הזה?

הא' בן-גון: בנוסח זה שוב תפצל את המצביעים. ביקשתי שתנסח את דבריך בלשון, אשר תאפשר לי להצביע בעד או נגד: מי שישתמש בצורה של חטף-קמץ, ינקד את אותיות השימוש בקמץ קטן. אני רוצה כמעט מה שהציעה הוועדה, אבל על ידי "מי בעד ניקוד זה?" אתה מונע ממני להצביע בעד או נגד.

הא' בן-חיים: אתה מציע המלצה?

הא' בן-גון: אני מציע לומר: "אם מישהו ישתמש בצורה זו..."

הא' איתן: צריך לומר, מהן שתי האפשרויות: האחת - כיצד באות ובכ"ל לפני הצורה קְדָשִׁים? והשנייה - לצורה זו לעולם אין מוסיפים ובכ"ל, ואם מוסיפים - תשמש הצורה קְדָשִׁים, בקמץ.

הא' בן-גון: אין משתמשים בצורה קְדָשִׁים באותיות השימוש, אבל אם משתמשים בה' ינקדו אותיות השימוש בקמץ קטן.

הא' בן-חיים: מי בעד הצעת הוועדה, שניקוד אותיות השימוש ובכ"ל יהיה כמו בגרוניות: וְקְדָשִׁים - לְקָדְשִׁים? אנו דנים עכשיו בצורה קְדָשִׁים, ולא בצורה של קְדָשִׁים בקמץ קטן.

בעד הצעת הוועדה, לפי האמור בסוגריים בהצעה 1, הצביעו	
אין	נגדה
10	נמנעו

הא' בן-חיים: מי בעד אותיות השימוש ובכ"ל בשווא, ורק בצורה קְדָשִׁים בקמץ: וְקְדָשִׁים?

בעד ההצעה הצביעו	4
נגדה	6

הא' בן-נון : שוב הניסוח הוא בניגוד לדעתי.

הא' אירמאי : הואיל ויש כאן אי-הבנה, אני מציע להפסיק את הדיון בנושא זה ולהצביע עליו אחרי חצי שעה, כדי שאלה שיש להם הצעות נגדיות יספיקו להכין אותן בכתב בצורה נאותה.

הא' בן-שמאי : דומני שאי-ההבנה נעוצה בכך, שהא' בן-נון אינו מסכים לומר דברים ברורים. אמור בפירוש, שאנו ממליצים – ואז יהיו הדברים ברורים: לאחר שקיבלנו שתי הצורות כשרות, ממליצים על הצורה השנייה בלבד עם אותיות השימוש.

הא' בן-חיים : כל בררה היא המלצה.

הא' בן-נון : אני מוכן לנסח הצעה שלמה. ההצעה כוללת שני חלקים, ואפשר להקדים את הראשון או את השני: האקדמיה ממליצה לצרף אותיות ובכ"ל רק לצורת קְדָשִׁים בקמץ פשוט. הבוחר להוסיף אותיות ובכ"ל על צורת קְדָשִׁים בחטף קמץ – ינקדן בקמץ קטן.

הא' בן-חיים : החלק השני הוא מה שנתקבל.

הא' בן-נון : את החלק השני ניסחתי בלשון פקולטיבית: "מי שבוחר..."

הא' בן-חיים : החלטנו על קְדָשִׁים, קְדָשִׁים כבררה. אני יכול להביא להצבעה את החלק הראשון של הצעתך: האקדמיה ממליצה לצרף אותיות ובכ"ל רק לצורת קְדָשִׁים בקמץ פשוט.

5	בעד החלק הראשון של ההצעה הצביעו
4	נגדו
8	נמנעו

אני מעמיד להצבעה פעם נוספת המלצה על צורה אחת בלבד עם אותיות השימוש – וְקְדָשִׁים

6	בעד ההצעה הצביעו
4	נגדה
8	נמנעו

הדעות בהצבעה הן שקולות, לאחר שבעד וְקְדָשִׁים ובעד וְקְדָשִׁים הצביעו שישה חברי האקדמיה.

הא' מלמד : אני מציע, שנחליט על הצעה שלישית, קְדָשִׁים בקמץ פשוט בלבד, ולא תהיה כל בעיה.

הא' בן-חיים : בעניין אותיות ובכ"ל הדעות הן חלוקות, החברים יעיינו בחומר ואולי נחליט בישיבה הבאה סופית בעניין זה.

הצעות בעניין הכתיב

במליאת האקדמיה משיבתה השמונים ואחת, שהתקיימה ביום הרביעי י"א בתמוז תשכ"ז (19 ביולי 1967) הוסכם, שכל חבר, שיש לו הצעה לעניין הכתיב, יגיש אותה בכתב. בעקבות ההחלטה הזאת נתקבלו ההצעות האלה:

הא' בן-גון מציע כתיב אחד בשתי שיטות ניקוד, הניקוד האחד יהיה פשוט הניקוד המקובל. הפשוט יושג בדרך זו:

1. רק אותיות בכ"ף תהיינה דגושות.
2. חולם חסר וקמץ קטן יסומנו בסימן אחד, ויהיה מותר גם בניקוד המקובל.
3. יישמט הסימן של שוואים וחטפים.

הא' מלצר מציע ארבע הצעות להקטנת הפער שבין הכתיב החסר המנוקד ובין הכתיב המלא:

(1) בכתיב המנוקד:

- (א) שם הפועל, העתיד והציזוי בבנין פֻעַל ייכתבו בחולם מלא: שמור, אשמור וכו'.
- (ב) הקמץ הקטן, ועמו הקמץ החטוף, ישנו את צורתם, שאפשר יהיה להכיר אותם במראה עיניים, אולי על ידי הפיכתם למעלה, כך: ׀, ׀, ולא יהיה ספק בקריאתם.

(2) בכתיב המלא:

- (ג) יבוטל השימוש בשתי וי"וים במקום וי"ו עיצורית אחת.
- (ד) יבוטל השימוש בשתי יו"דים במקום יו"ד עיצורית אחת, וכן יבוטל השימוש ביו"ד במקום חירק קטן.

הא' מורג ממליץ על הצעתה של ועדת הכתיב האחרונה, שאינה בעיקרה אלא פישוט של כללי הכתיב של ועד הלשון, פשוט שיש בו מיעוט מספר החרגים שבכללים האלה.

הא' קרוא מציע להשתמש בניקוד חלקי רק במקום שהמלה ניתנת לקריאה בפנים שונות.

הא' שבטיאל מציע, שהאקדמיה תקבל החלטה להנהיג את שתי השיטות הללו: כתיב חסר מנוקד וכתיב מלא שאינו מנוקד. שתי שיטות אלו חוקתן יותר במסורת הדורות, ואין הדבר כן בשאר שיטות, וקביעתן בתוקף החלטה יש בה מן החידוש שאינו לצורך, והשימוש בהן יהא בו מן הזרות, ועלולות הן להכניס מהומה בכתיב.

ושתי שיטות אלו, שהוא מציע את הנהגתן, תהיינה נהוגות בשני תחומים: כל מקום שיש בו הוראת הלשון ובצמוד לה גם תורת הניקוד והדקדוק השיטתי, יונהג בכל מקצועות הלימוד הכתיב החסר המנוקד, כגון: בבית-הספר היסודי, באולפנים, בבתי הספר לעולים ולמבוגרים, בדברי שירה ופיוט וכדו'.

הכתיב המלא יונהג בתחומים אחרים: בספרות, בעיתונות ובכדומה.

הא' שלי אומר, שאין האקדמיה צריכה להחליט על שני כתיבים. יש לנו רק כתיב אחד, הוא הכתיב החסר המנוקד. צו השעה הוא לתקנו, בעיקר בהחלפת הקיבוץ והחולם החסר ע"י תוספת וי"ו מנוקדת, ואולי בהשמטת כמה תנועות במקום שאין בהן צורך. בכתיב יסודי זה יידפסו כל ספרי הלימוד לכל המקצועות ובפרסומי השלטונות.

בטקסטים לא מנוקדים יש להתיר את השימוש ביו"ד ובוי"ו לסימון התנועות, לפי כללים מועטים ככל האפשר, שגם הם לא יהיו חובה אלא רשות. ננסה ללכת בדרך זו עשר שנים נוספות, ונשוב אח"כ לדון לפי התוצאות.